

## Tisíce nalietaných hodín okolo celého sveta nemusia byť len vizitkou biznismena, ale aj úspešného lekára, výskumníka, pedagóga, manažéra a vysokého univerzitného hodnostára v jednej osobe

Priznávam, že pozvanie primára Svačinu prispieť článkom podľa vlastného výberu do jubilejného čísla Vnitřního lékařství pri príležitosti životného jubilea prof. MUDr. Jána Škrhu, DrSc., ma potešilo. Súčasne mi naskočili vrásky na čele, keď som si predstavil, ako o diabetológii a endokrinológii budú písať všetci moji priatelia z Čiech a želaním pána šéfredaktora bolo pritom zabrániť tematickej duplicite.

Po krátkej rekognoskácii ponúknutého literárneho bojiska som sa rozhodol napísať tento neštandardný, veľmi subjektívny doslov, ktorý by vám mal opísať jubilanta ako človeka, jedného z nás, a pritom ako stálicu na odbornom českom i zahraničnom nebi. V ďalšom texte budem preto o jubilantovi referovať už iba ako o Honzovi, keďže naša „známosť“ bude čoskoro štyridsaťročná a tiež sa nevyhnem trochu sarkazmu pri opise mojej osoby, či prípadných iných pamätníkov.

Dúfam, že ma nesklame moja pamäť, invencia, či fabulovanie a keď pridám aj trochu literárneho chilli, môžu byť aj niektoré riadky trochu peprné (pálivé) a text zostane pritom „chutný a čtivý“.

Nádejам sa, že väčšina kolegov z našej branže pozná moju odbornú literárnu tvorbu natoľko, že teraz ani sekundu nepochybujú o tom, že sa týmto článkom nesaším získať autorstvo ďalšej in extenso publikácie (inauguroval som pred 10 rokmi...).

Skôr mi ide o to, písať o ľuďoch živých z krvi, mäsa a kostí, so starosťami a radosťami, ako tie naše a predsa len z davu trošku viac trčiacich. V Honzovom prípade je to nielen pokus o bonmot, ale aj realita. Ja som mal vojenskú mieru 188 cm, ale Honza je stále odo mňa o pol hlavy vyšší. Vcelku to dobre poznám...

Obráťme sa preto plnou parou vzad do histórie. Čo sa týka presných letopočtov, prosím čitateľa o zhovievavosť, lebo všetko mohlo byť aj trochu inak. A všetky stanoviská, komentáre, názory a občas aj láskavá kritika, či naopak veľké chvály určené jubilantovi sú iba subjektívne, nikomu nevnučované pohľady generačného súputníka a autora týchto riadkov.

Ten sa pýta sám seba a okolia na detaily životného expresu, ktorým prifrčal už aj Honza do prvého zberného depa či prípravky vševedúcich kmetov so sui generis expandujúcim teritoriálnym imperatívom. Prvá pomoc ako prežiť túto fázu je rešpektovať heslo „len neprasknúť od dôležitosti!“ A Honza nám všetkým ukázal a ukazuje cestu, ako sa tejto pohrome dá vyhnúť.

Honza, budúci to slušný ambiciózný mladý lekár a adept diabetológie, sa narodil na jeseň roku 1954 v Prahe v le-

kárskej rodine. Ja som ho však stretol prvýkrát až po 30 rokoch na Diabetologických dňoch v Luhačovicích, a preto o Honzovom istotne vzornom postupe po životnom rebríku z láskyplného rodičovského prostredia až na štart pracovného života neviem nič referovať. V každom prípade si (ešte) jasne pamätám, že som si všimol vysokého štíhleho mladíka, ktorý sa s veľkým rešpektom pohyboval okolo známych veľikánov českej internej medicíny, s ktorými temperamentne diskutovali i niektorí slovenskí klinici a najmä jeden známy slovenský výskumník.

Pravdu povediac, v celom ovzduší bolo cítiť atmosféru pražskej medicínskej noblesy, ergo ja ako navrátiliec z dlhodobého študijného pobytu v USA na National Institutes of Health a na Standfordskej univerzite v Palo Alto, som po americkom neformálnom (a pritom stále zdvorilom) chovaní k autoritám lovil v pamäti všetky pravidlá európskeho bontónu, ku ktorým ma rodičia viedli. Počúval som, a pozoroval som „who is who“. A ani som netušil, že ten vysoký, štíhly mladík, aktívne diskutujúci, sa skoro vo svojej kariére stal vynálezcom spolu Janem Štěpánem, jeho učiteľom v klinickej biochémií. V roku 1983 oba Honzové dostali potvrdenie od patentového úradu v Prahe za vynález s názvom „Spůsob oddělování izoenzymů amylázy“, ktorý sa stal československým patentom.

V rámci svojej vedeckej kariéry sa Honza zaoberal najmä niektorými otázkami laboratórnej diagnostiky a terapie diabetickej mikroangiopatie. Na túto tému Honza obhájil aj veľký doktorát (DrSc). Celkove od roku 1986 riešil 8 grantov, ktoré boli v zásade zamerané na biochémiu cievnych zmien pri diabete. Treba mi priznať farbu na tomto mieste a povedať, že som nevedel dlho prísť na chuť tejto problematike, ktorá používala rad techník mne vtedy na hony vzdialených, a tak som tieto Honzove výsledky skôr rešpektoval ako akceptoval, a svet sa vtedy tiež pridal na stranu Honzovi a nie mne...

Paralelne so založením nášho genetického pracoviska DIABGENE roku 2002 v Bratislave, sa Honza stal vedúcim metabolickej jednotky na III. internej klinike FVL KU v Prahe, čomu predchádzali učňovské roky a láskavé i odborné vedenie pánom profesorom Pávom. V priebehu času táto jednotka získala aj tzv. Biostator (čo bolo niečo ako umelý pankreas), ktorý kontinuálne meral venóznú glykémiu, počítal to spracoval a „naordinoval“ dávku inzulínu tak, aby sa hypoglykémia či hyperglykémia korigovala v reálnom čase.

Podobne tento prístroj získali koncom 80. rokov ešte aj ďalšie české a slovenské pracoviská, ale len jeden

– práve na III. internej klinike – bol statočne využitý aj na výskum, pričom mám na mysli najmä klampovanie. V celej republike klampovali len neskorší profesori Honza a Terezie (pani profesorka Pelikánová) na IKEME. Honza sa v danom období sústredil najmä na problematiku klampovania u inzulínomov. Terezka si neskôr zaobstarala inú, jednoduchšiu aparaturu na klampy, pretože biostator si ako každý hadičkový prístroj vyžadoval veľkú údržbu, nepretržitú prevádzku, a tak bol ekonomicky veľmi nerentabilný.

Predniesol som vtedy v roku 1985 v Luhačoviciach prednášku o československom prototypu nového glukooanalyzátoru, ktorý som mal možnosť fyziologicky aj klinicky testovať. Reakciou bol priam frenetický, veľký potlesk kongresovej sály v Luhačoviciach, na čele s pánom profesorom Syllabom a ďalšími koryfejami – veľikánmi diabetológie v Československu. Honza bol jeden z prvých gratulantov spomedzi mojich rovesníkov... Napriek jeho známemu „poker face“ výrazu mu planuli oči plameňom, čo by bolo keby...

A tak sme sa triumvirát Honza, Terezie a ja začínali stretávať aj na veľkých medzinárodných podujatiach, pričom platilo, že postery našich krajanov sme pozreli všetky a samozrejme prednášky našich kamarátov sme si boli vždy vypočuť.

Honza bol z nás troch ten najdokonalejší, lebo absolvoval skutočne všetky postery, keď ich bolo 10, fajn, keď ich bolo 100, tak on čítal 100... jednoducho bol neskutočný. Keď sme v decembri 2013 boli na svetovom kongrese v Austrálii, tak v polovičke týždňa, keď hodne ľudí si bralo voľno a bolo už skoro 5 hodín poobede, tak pri našich 2 posteroch som zazrel vysokého štíhleho mladistvo pôsobiaceho muža, ktorý niečo niekomu vehementne ale slušne vysvetľoval po česky. Kto to bol? No Honza...

Toto jeho vysoké nasadenie sa nemohlo neodraziť v jeho scientometrike: doposiaľ publikoval 137 pôvodných oznámení v časopisoch s IF. Celkový citačný ohlas bez autotitácií bol doposiaľ 3 343, HI 23. Je autorom 5 monografií a viac ako 400 prednášok vrátane 32 pozvaných prednášok v zahraničí.

Špecifikom Honzovej scientometriky je fakt, že približne 60 % jeho literárnej vedeckej produkcie napísal ako prvoautor. A to platí tak pre „smotanu“ jeho publikácií (tú som vám uviedol vyššie), ako aj pre stovky ďalších publikácií tých ostatných..., ktoré spolu prevyšujú číslo 400...

Hirschov index viac ako 20 tiež svedčí o príslušnosti autora do „tímu Formule 1“, „Honza vraj jazdí za Ferrari...“, pričom do „závodu“ mu robí veľkú radosť, lebo Honza žije skutočným objavovaním poznania a nie kariérou....

Vodcovské vlohy a Honzove ambície sa síce naplnili, ale nie celkom tak, ako by si to bol zaslúžil. Tieto veci však zostávajú za života dotknutých osôb zvyčajne medzi nebom a zemou, aby ich otváraním sa neotvorila Pandorina skrinka... Honza týmto obdobím svojho života každopádne prešiel ako slušný človek „bez ztráty kvetinky“.

Súčasne treba jedným dychom konštatovať, že pozícia vedúceho Metabolickej jednotky pre III. internú kliniku FVL KU, ďalej pozícia vedúceho Laboratória pre endokrinológiu a metabolizmus pri III. internej klinike a pôsobenie ako 1. zástupca prednostu III. internej kliniky sú – povedané americkým bonmotom – tým „kaviárom profesijného životopisu“ pána profesora Škrhu.

Funkčnou i spoločenskou čerešničkou na smotanovej torte je istotne i funkcia prorektora Karlovej Univerzity v Prahe pre medzinárodné vzťahy a mobilitu.

Pokladám za potrebné na tomto mieste zdôrazniť, že Honza bol de facto svojim spôsobom samoukom, pretože neabsolvoval žiaden ozaj dlhodobý študijný pobyt v zahraničí, z ktorého by bol býval čerpal počas ďalších desiatok rokov, ako to urobili mnohí iní vrátane mňa. Tu netreba pítvať, že prečo to tak bolo, skôr sa treba pozrieť, ako to ten Honza bravúrne zvládol aj bez toho.

O jeho brilantnom „know how“ svedčia aj početné ceny za najlepšie odborné publikácie v daných rokoch, vrátane cien Českej diabetologickej spoločnosti, ceny akademika J. Charváta, Ministerstva zdravotníctva Českej republiky etc.

A tu sa dostávame k ďalšej vlastnosti Honzu, a to je talent, húževnatosť, kombinatorika, dobrý odhad na financie. Honza dlhé dve desaťročia aktívne, intenzívne a masívne formoval a ťahal, tlačil a vysvetľoval až úplne prevzal a manažoval v spolupráci s dvoma troma kolegami Luhačovické diabetologické dni. Tento ložný zjazd z konca 60. rokov minulého storočia prebudoval Honza spolu s ďalšou generáciou mladých, na veľmi pekné odborné a dobre odpovedajúce stretávanie sa nielen českých, ale aj slovenských diabetológov s kvalitnými klinickými i výskumníckymi prednáškami a posterami.

Luhačovické kongresy i obecné dianie v odbornej spoločnosti boli tiež skúškou Honzovej diplomacie a sebaovládania aj v rámci domácich českých vzťahov, ktoré ponechávam bez akejkoľvek analýzy, pretože hlbšie do nich nevidím.

V Luhačoviciach sme s Honzom trávili veľa pekných chvíľ, odborných aj spoločenských, ba poniektorí aj športových. Keď sa zaviedli bežecké súťaže v Luhačoviciach, Honza suverénne vyhrával. Ukázalo sa, že pravidelne aj v Prahe doma beháva, nuž to sa mu potom vyhrávalo. A jeden večer som sa to dozvedel, kde v lete naháňa kondičku...

Zistil som, že pri svojich potulkách za polodrahokami beháva a každoročne sa tam kvôli geológii vracia, najmä do oblasti Nového Mesta na Morave, Bobrovej a Horní/Dolní Rožinky smerom na neďaleké uránové bane a ďalší okolitý priestor, ktorý zostal dodnes obývanou baštou môjho rodu. Povedzte, kto riadi tieto priešečníky našich stôp, tieto stretnutia tretieho druhu doposiaľ na 4 kontinentoch zemeľe?

Pri spomienkach o zážitkoch s Honzom a ďalšími priateľmi z čias, keď sme boli tridsiatnikmi, štyridsiatikmi či päťdesiatnikmi, sa mi vynárajú neskutočné záujímavé, veselé až rozíhrané výlety autobusmi zlínskym

krajom v taktovke primára Šimurdu a v asistencii Honzovej, či partie viac súkromného charakteru, keď sa nám jeden nemenovaný kolega (ktorý žiaľ už nie je medzi nami), rozhodol ísť domov v skorých ranných hodinách z centra Luhačovic do ubytovne na kraji lesa potokom. Lebo tým istotne trafi na hotel. Navyše ďalšie ráno ho čakalo predsedanie plného auditória v sekcii metabolizmus. V tejto súvislosti sa mi vynára tvár Honzu so zdržanlivým milým úsmevom, keď videl ako kolega sa s pol hodinovým meškaním ujíma mikrofónu a začína sekciu – „Honza nemusí zariaďovať žiaden náhradný program...“.

To boli časy veľmi veselé a pekné, ale postupne sme všetci pod povinnosťami života seriózneli a dnes už v Luhačoviciach všetky sekcie a plenárky bežia ako na štandardných svetových podujatiach. Dobrých pár rokov ani Honza nie je celých 5 dní na Luhačovických dňoch, ale zvykne prichádzať na pol dňa, na jeden deň a odlieta niekam do sveta, termíny mu kolidujú, ale on sa stále usmieva, teší, je slušný, málokedy nervózny a ku všetkým veľmi empatický.

Honza ešte v rokoch 1987 prevzal odo mňa funkciu v tzv. Federácii dunajských sympózií o diabetes mellitus, so sídlom vo Viedni pod predsedníctvom profesora Waldhausla, dlhoročného editora časopisu Diabetologia. Ja som pre FID pracoval 2 roky na príprave VII. FID sympózia v Bratislave, na ktoré prišlo vtedy ako na najväčší diabetologický kongres v Československu vyše 700 ľudí z asi 13 krajín sveta. Bola to veľká odborná i spoločenská paráda, na ktorej sme sa už pomaly začínali podieľať aj my, neskôr rodení budúci docenti.

Honza dostal potom aj sám chuť usporiadať EASD kongres v Prahe, a tak sa rovno vrhol do jeho organizácie. Obdivujem Honzu, ako v čase pred revolúciou (kongres sa začal organizovať 6 rokov predtým) a následne v turbulentnom období ranného postkapitalizmu, teda po 1989 s konaním kongresu v 1992, keď všetky hotely a kongresové služby neboli naučené na tak veľký počet účastníkov čo mal do Prahy prísť, to bravúrne zvládol.

Honzove metabolické zdravie asi dostalo svoj základ práve organizáciou kongresu, keď Honza behal od hotela k hotelu a k ďalším inštitúciám, aby to všetko stihol. A on to stihol. Bol to super kongres a ekonomicky na výške.

Pražský EASD kongres Honzovi zrejme nestačil, lebo potom nasledovala šnúra ďalších podujatí, ktoré usporiadal. Za mnohé z nich spomeniem snáď 14. medzinárodné FID sympóziu v Prahe o diabetes mellitus, v roku 2000 predsedal medzinárodnému sympóziu o neenzýmovej glykácii a o oxidačnom strese.

Najviac mu však asi zachutilo posudzovanie došlých abstraktov na EASD kongres a tvorba odborného programu EASD kongresov, keďže tento proces dobrovoľne absolvoval až 5-krát. Moje dve posudzovania abstraktov na EASD kongresu sú v porovnaní s týmito zanedbateľné.

Honza hodnotil všetko možné pri všetkých možných situáciách. Tak napríklad od roku 1993 až doteraz hod-

notil granty pre agentúry GACR, IGA MZCR, Agentúru zdravotníckeho výskumu a ďalšie. Český minister zdravotníctva ho tiež v roku 1996 menoval za koordinátora Národného diabetologického programu. Tiež pôsobil ako vedecký tajomník a neskôr len akreditačných komisií MZ ČR a LF v ČR.

Dobrý profesor má vytvorenú nielen svoju vedeckú školu reprezentovanú jeho úspešne obhájenými ašpirantami či doktorandmi, ale okrem toho vyučuje na pregraduálnej či postgraduálnej úrovni, a následne skúša. Honza však neučí len doma, ale ako člen edukačného podvýboru EASD. Honza už dobrých pár rokov odchádza učiť a skúšať aj do zahraničia.

Aby som zistil, koľko Honza unesie, tak som ho teraz v máji poprosil, či by sa nestal podobne ako ďalší dvaja českí nositelia vedeckej hodnosti DrSc., členom mojej komisie pre obhajoby veľkých doktorátov v Normálnej a patologickej fyziológii, čo Honza prijal, a aj napriek tomu, že sa mu to optimálne nehodilo, zmenil si program a pricestoval do Bratislavy na otočku vlakom.

Keď sme s Honzom boli mladí tridsiatnici, tak sme mali život pred sebou a ani nás nenapadlo sa veľmi sťažovať či frflať na osud. Čo sa dalo, urobili sme si sami, a deti rástli a boli sme zdraví. Ešte aj do murárskych a pokrývačských prác sme sa obaja pustili na našich domčekoch po rodičoch...

Dnes máme domčeky opravené, udržiavané. V tom pražskom sa Honzovi synovia snažia kráčať v otcových šľapajach. Deti musia ešte chvíľku počkať a potom sa spustí ďalší kruh rodinnej špirály Škrhovcov, ktorý sa dočká naplnenia v intenciách myšlienok a činov Honzu, profesora Škrhu, v čase, ktorý má prísť....

Zostáva len konštatovať, že sme s Honzom prešli veľmi podobné cesty životom naplnení podobnými ideálmi, zásadami a pravidlami, a to všetko bez toho, aby sme tieto naše kroky zásadným (či záhadným?) spôsobom koordinovali.

Nádejам sa, že Honzove kroky pracovným životom budú správne pochopené generáciou jeho nasledovníkov, kolegov i synov. Dúfam, že jeho osobnostné i pracovné vzorce si získajú dostatok nasledovníkov, ktorí si budú vážiť aj iné hodnoty a ideály, ktoré vo svojej podstate nemajú (takmer) nič čo do činenia s peniazmi.

Milý Honzo, srdečne Ti gratulujem, do ďalších rokov želám zdravie a silu a lásku Tvojich najbližších.

Ad kultúru zdraví!  
Tvoj  
Karel Klimeš

V Bratislave 22. augusta 2014